

ר"ף המבואר דף מא ע"ב

הקדמה: כיוון שהפרק שלנו עוסק בעיקר בדיני בב"ח הר"ף ראה לנכון להביא כללים יסודיים המובאים גמ' בפסחים. שם הגמ' עוסקת בתערובת בב"ח כשאחד מהם קר והשני חם או כששניהם קרים.

[דף מא עמוד ב] **גרסינו בפרק כיצד צולין את הפסח** [פסחים דף ע"ה ע"ב] **איתמר**: בשר שנפל לתוך חלב, או דבר איסור ודבר היתר (בין יבש בין נוזלי) שנפלו זה לתוך זה, או זה על זה [מאירי], כך הוא דינם:

א. אם נפל **חם לתוך חם**, **דברי הכל**: הרי זה (פסחים דף עו ע"א) **אסור** ההיתר נאסר כולו ואם זה בשר עם חלב שניהם נאסרים לגמרי, ואפילו הפריד אותם זה מזה והדיח את היבש, כי בולעים הם זה מזה. ויש להעיר שחם פירוש חום כלי ראשון אפילו הורד מן האש וכ"ש אם הוא על האש (ר"ן).

ב. אם נפל **צונן לתוך צונן** והפרידו והדיח את היבש, **דברי הכל**: הרי זה **מותר**, כי אין ההיתר בולע מן האיסור בצונן.

ג. אם נפל **חם לתוך צונן** שהיה העליון חם והוא כלי ראשון שהורד מהאש (ר"ן) והתחתון צונן, או **צונן לתוך חם** והוא כלי ראשון שהורד מהאש (ר"ן), נחלקו בהם רב ושמואל: **רב אמר: עילאה גבר** [העליון נוצח], כלומר: אם העליון חם ונפל על התחתון הקר הוא מחמם את התחתון הרי שניהם חמים ובולעים הם זה מזה, ואסור. ואם העליון קר ונפל על התחתון החם כ"ר שהורד מהאש, הוא מצנן את התחתון וזה כקר לתוך קר שאין בולעין הם זה מזה, ומותר, לאחר שיפרידו וידיח את היבש. **ושמואל אמר: תתאה גבר**, התחתון הוא שמחממו או מצננו לעליון. ולפיכך: נפל חלב חם מכ"ר על בשר צונן: הרי שניהם מותרים. ואם החלב הצונן נפל על בשר חם בכ"ר שהורד מהאש: הרי זה אסור כאילו שניהם חמים ושניהם נאסרים.

ומסביר הר"ן מחלוקתם של רב ושמואל בשנטלו מן האש אלא שעדיין הוא חם, שאילו האחד מהם על האור או האיסור או ההיתר כלהו מודו דכחם בתוך חם דמי.

ואמרינן תניא כוותיה דשמואל יש להוכיח שהלכה כשמואל שתתאה גבר, מהברייתא הבאה העוסקת בתערובת איסור והיתר: "**חם לתוך חם** ואחד מהם של איסור ושניהם ניטלו מן האש אלא שעדיין הם חמים, **אסור**; **וכן צונן שנתן לתוך חם**, **אסור**, שהתחתון

גובר על העליון, והרי זה כחם לתוך חם ואוסר כולו ולכן היתר צונן שנפל לתוך רוטב של איסור חם וכן בשר צונן לתוך חלב חם כיון שתתאה גבר משמע שההיתר או הבשר או החלב כולו אסור (כדעת הר"ן ושלא כדעת הרא"ה שאוסר בכדי נטילת מקום בלבד). **חם לתוך צונן** שאינו מתחמם מן העליון ו**צונן לתוך צונן**, מדיח ומותר. הרי למדנו בפירוש מהברייתא שתתאה גבר כשמואל.

ותמהים על הברייתא: כיצד אומרת הברייתא ש**חם לתוך צונן**, מדיח?! והרי כיון ד**חם הוא העליון**, אדמיקר ליה מיקר עד שהתחתון יצנן את העליון, בלע ההיתר מהאיסור, וקליפה מיהא ליבעי? אי אפשר שלא יבלע העליון החם מעט מן התחתון. וכיון שכן, וקליפה מיהא ניבעי נצריכנו קליפה?! אלא אימא יש לומר ולתקן לשון הברייתא כך: "חם לתוך צונן אם נפל בשר כשר חם מכ"ר על רוטב אסור קר, קולף את הבשר במקום שנגע ברוטב ושאר הבשר מותר; בשר כשר צונן שנפל לתוך רוטב אסור צונן, מדיח את הבשר מהרוטב והוא מותר כולו באכילה".

תניא אידך הגמ' מביאה ברייתא נוספת שהיא כשמואל אלא שעוסקת בתערובת בשר בחלב: בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן בשר צונן שנפל לתוך חלב חם, כולו אסור שתתאה גבר. (ר"ן). חם לתוך צונן דתתאה גבר, וכן צונן לתוך צונן, מדיח. ותמהים על ברייתא זו, כשם שתמהו על הברייתא לעיל: וכי חם לתוך צונן, מדיח?! והרי כיון ד**חם הוא הבשר העליון**, אדמיקר ליה מיקר בלע החלב התחתון מהבשר העליון, אי אפשר שלא בלע הבשר מעט מן החלב, ואם כן וקליפה מיהא ניבעי?! ויש לקלוף עובי מסויים מהבשר שבלע חלב. אלא אימא יש לומר ולתקן לשון הברייתא כך: "חם לתוך צונן קולף, וצונן לתוך צונן מדיח".

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן צא סעיף ד

בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד, ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח, הכל אסור, משום דתתאה גבר. אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן, או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר, ושאר הבשר מותר. (ובמקום שהבשר צריך קליפה, אם לא קלפוהו ובשלו כך, מותר בדיעבד) (ארוך כלל כ"ט). והחלב מותר כולו (רמב"ם ור"ח ור"י וע"פ). ואם נפלו זה לתוך זה צוננין, מדיח הבשר, ומותר.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קה סעיף ג

נפל איסור חם לתוך היתר חם דכלי ראשון, או אפילו איסור צונן לתוך היתר חם, הכל אסור דתתאה גבר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון. ואין צריך לומר דהיתר צונן לתוך איסור חם, שהכל אסור. אבל אם העליון חם והתחתון צונן, אינו אוסר אלא כדי קליפה, אפילו אם העליון החם איסור. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בחום כלי ראשון, כגון מיד שהסירו מן האש מניחו עם ההיתר. אבל אם כבר מונח בכלי שני, ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו, אינו אוסר כלל, דכלי שני אינו אוסר, כמו שנתבאר (כך משמע מלשון הר"ן).

הרי"ף

וכבר לחם שחתך עליו בשר צלי שנתבשל הבשר כמאכל בן דרוסאי (חצי צלייה) אלא שעדיין יוצא ממנו ציר אדום הנראה כדם ונספג בככר רבא אכיל ליה שהבשר נצלה די הצורך, כל דמו יצא ומה שיוצא ממנו לאחר צלייתו אינו דם, ורבא קרי ליה קרה לו בשם חמר בשר יין בשר' שאינו דם אלא מוהל ולא חוששים משום מראית העין. ומשום שבגמרא דעת שמואל היא לאסור הככר לאכילה, לכן כתב הרי"ף והילכתא כוותיה:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עו סעיף ה

צלי שלא נמלח וחתכו על גבי ככר, אף על פי שיש בככר מראה אודם, מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה לרוב בני אדם, (דהיינו חצי צלייתו. וה"ה שהמוהל בלא ככר נמי שרי) (ב"י בשם הרשב"א).

הרי"ף

א"ר אמר רב נחמן אמר שמואל בשם שמואל: אין מניחין כלי [ב"י דוגי", שהוזכר לעיל] תחת בשר - עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו. מנא ידעינן כיצד נדע שמכאן ולהבא לא יזוב ממנו מראה אדום ושכבר מותר להניח תחתיו כלי?
ואסקה הגמ' מסיקה להלכה כדעת רב אשי דלית ליה תקנתא שאין אפשרות לדעת עד דמייתי שיביא תרי תלת גללי דמילחא שתיים שלושה חתיכות מלח, ושדי ליה בבי דוגי

ושם אותם בתוך הכלי והדם נגרר אצל המלח לשולים. **בתר הכי לאחר מכן שביק ליה עד דצייל** משהה המלח עד שהשומן יהיה צלול **ושפי ליה** יערה השומן העליון בנחת מכלי לכלי שלא יתערב בו הדם **ושרי ומותר לאכול את השומן, שהשומן צף למעלה והדם יורד למטה:**

הר"ן מעיר כפי שכתב לעיל שמה שהתרנו לשים שתיים או שלוש חתיכות מלח, זה נאמר דווקא לאחר שהבשר התבשל כמאכל בן דרוסאי (חצי בישול) ואין לחוש למוהל הנוטף אלא מפני מראית העין; אבל קודם שהתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון דדם גמור הוא, פשוט שהכלי נאסר משום הדם החם הנוטף בתוך הכלי ונבלע בו ואוסר את השומן.

שואל הר"ן על הר"י"ף: אם הנחת הכלי היא דווקא לאחר שהבשר נצלה כמאכל בן דרוסאי מדוע שלא נתיר לאכול את השומן אף כשהוא מעורב עם המוהל (בלי להניח חתיכות מלח) כפי שהר"י"ף התיר לאכול את הככר לחם אף שיש בו מראה אדום ולא חוששים למראית העין? הר"ן מתרץ שיש לחלק בין המוהל הבלוע בלחם שאינו ניכר כ"כ, משאין כן המוהל שבכלי שהוא עומד בפני עצמו בכלי יש יותר מראית העין, אף על גב שאין זה אלא מוהל המותר מעיקר הדין כיון שהבשר נתבשל כמאכל בן דרוסאי כבר נתמצה כל דמו והשאר אינו אלא מוהל בעלמא.

רש"י והר"ן מביאים בשם הלכות גדולות שרב אשי התיר דווקא בתרי גללי דמלחא או תלת אבל לא יותר מכך, שאם יוסיף יותר מלח, אסור לפי שפוסק כח הדם ועושהו כמים ומתערב עם השומן. וע"כ כתבו רש"י והר"ן שאין אנו בקיאים בדבר שלא להרבות או למעט ואין ליתן כלי תחת הצלי עד שימלחנו וישהה כשיעור מליחה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עו סעיף ו

בשר שצולין בלא מליחה, אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו, עד שיצלה עד שיהא ראוי לאכילה על ידי צליה זו.

הר"ן כאן והטור בסימן עו הביאו מחלוקת ראשונים אם מותר לחתוך בסכין צלי שאצל האש שלא נמלח מדמו, כל זמן שאינו נצלה כל צרכו, מפני דם שבו שנבלע בסכין. דעת הראב"ד והרשב"א לאסור הסכין וגם השפוד שצולין בו בשר בלא מליחה כי הוא גם בולע מהדם ונאסר. והורה אחד מהגדולים שאסור להשהות הצלי על השפוד לאחר שהוסר מן האש שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו, אבל מותר לצלות בו ולהשהות בו כ"ז שהבשר זב שכל זמן שהוא זב ופולט אינו בולע מהדם שבשפוד. וכן דעת הרמ"א לחשוש לדעות אלו לכתחילה. אבל הרא"ש כתב שהשפוד אינו נאסר כיוון שטבע האש גורם כשמתחיל לחמם הבשר, שהאש מושך הדם אליו בענין שאינו נבלע בשום דבר הסמוך לו כגון בשיפוד וה"ה בסכין. וכן פסק השו"ע ושכן המנהג.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עו סעיף ד

יש מי שאוסר לחתוך בסכין צלי שאצל האש שלא נמלח, כל זמן שאינו נצלה כל צרכו, מפני דם שנבלע בסכין. ויש מי שאוסר השפוד שצלו בו בשר בלא מליחה. ויש מי שהורה שאסור להשהות הצלי על השפוד לאחר שהוסר מן האש, לאחר שפסק הבשר מלזוב, שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו. ויש מתירין בכל זה, וכן המנהג להתיר. (ואנו נוהרין לכתחלה, ומתירין בדיעבד) (מהרא"י והגהת ש"ד ואו"ה כלל ל"ז).